

ΆΡΘΡΟ 12 Σ.

Ι. ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ (2023-2025)

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

1. **ΣτΕ 761/2024 = 12.** [...] Οι ειδικότεροι δε ισχυρισμοί που προβάλλονται από τον Σύλλογο περί αντιθέσεως της προσβαλλόμενης πράξης στο άρθρο 23 του Συντάγματος, στο άρθρο 3 της 87/1948 Διεθνούς Σύμβασης Εργασίας «Περί συνδικαλιστικής ελευθερίας και προστασίας του συνδικαλιστικού δικαιώματος», που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν.δ. 4204/1961 και στο άρθρο 14 παρ. 1 και 2 του ν. 1264/1982, καθώς και στο άρθρο 12 του Συντάγματος αλλά και στην αρχή της αμεροληψίας της Διοίκησης, ανεξαρτήτως του ότι ο αιτών Σύλλογος δεν αποδεικνύει ότι είναι συνδικαλιστική οργάνωση διά της προσκομιδής στοιχείων σχετικών με την εγγραφή του στο ειδικό βιβλίο συνδικαλιστικών οργανώσεων του άρθρου 2 του ν. 1264/1982, είναι, σε κάθε περίπτωση, απορριπτέοι ως αβάσιμοι. Και τούτο διότι η προσβαλλόμενη πράξη, ερμηνευόμενη ενόψει των προσκομισθέντων στοιχείων, δεν στηρίχθηκε στο περιεχόμενο της εν λόγω εκδήλωσης για το ναυάγιο της Πύλου, αλλά στην τακτική και επί μακρόν παραχώρηση της χρήσης του μνημείου σε τρίτους για την πραγματοποίηση εκδηλώσεων και δράσεων σε αυτό.
2. **ΣτΕ 684/2024 =**
6. Επειδή, η αναγωγή επαγγελματικών οργανώσεων σε νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου σωματειακού χαρακτήρα και η υποχρεωτική συμμετοχή σε αυτά των μελών τους είναι, κατ' αρχήν, σύμφωνη με τα οριζόμενα στα άρθρα 5 παρ. 1 και 12 παρ. 1 του Συντάγματος, εφόσον στις συγκεκριμένες επαγγελματικές οργανώσεις ανατίθεται από τον νόμο η εκπλήρωση γενικότερων σκοπών δημοσίου συμφέροντος. Επιβάλλεται, όμως, στις περιπτώσεις που ο νομοθέτης επιλέγει να αναγάγει επαγγελματική οργάνωση σε νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου και να επιβάλει την υποχρεωτική συμμετοχή των ελευθέρων επαγγελματιών σε αυτό, η πρόβλεψη ορισμένων εγγυήσεων, όπως, ιδίως, ο υποχρεωτικά αιρετός χαρακτήρας της διοίκησης των εν λόγω νομικών προσώπων, η ανάδειξη δηλαδή των φυσικών προσώπων που ασκούν διοίκηση σε αυτά με ελεύθερη εκλογή τους από τα μέλη του νομικού προσώπου. Εν όψει, ειδικότερα, του διφυούς χαρακτήρα των ανωτέρω επαγγελματικών οργανώσεων, ο οποίος συνίσταται, αφενός, στην εκπλήρωση σκοπών δημοσίου συμφέροντος με μέσα δημοσίας εξουσίας (π.χ. άσκηση πειθαρχικών αρμοδιοτήτων επί των μελών της επαγγελματικής οργάνωσης) και, αφετέρου, στην προστασία των επαγγελματικών συμφερόντων των μελών τους, το δικαίωμα συμμετοχής των τελευταίων στη διοίκηση των ως άνω οργανώσεων απορρέει τόσο από το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος, κατά το οποίο καθένας έχει δικαίωμα να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη, όσο και από το **άρθρο 12 παρ. 1 του Συντάγματος**, κατά το οποίο οι Έλληνες πολίτες έχουν το

δικαίωμα να συνιστούν ενώσεις και μη κερδοσκοπικά σωματεία τηρώντας τους νόμους του Κράτους. Η εφαρμογή της διάταξης του **άρθρου 12 παρ. 1 του Συντάγματος** επιβάλλεται εκ του ότι οι ανωτέρω επαγγελματικές οργανώσεις – παρότι η συμμετοχή των μελών τους σ’ αυτές καθίσταται υποχρεωτική από τον νόμο – έχουν, σε κάθε περίπτωση, και σωματειακό χαρακτήρα, από τον οποίο απορρέει ειδικότερα το δικαίωμα συμμετοχής των μελών τους στην διοίκηση των επαγγελματικών οργανώσεων, ώστε να διασφαλίζεται κατά τρόπο αποτελεσματικό και ο δεύτερος από τους προαναφερθέντες σκοπούς τους, η προστασία δηλαδή των επαγγελματικών συμφερόντων της οικείας επαγγελματικής τάξης (βλ. ΣτΕ 2691/2009 7μ., 2519/2018 7μ., 728/2021).

12. Εν όψει των προεκτεθέντων, η θέσπιση του κατά το άρθρο εβδομηκοστό ένατο του ν. 4812/2021, όπως διαμορφώθηκε με το άρθρο 30 του ν. 4816/2021, επίδικου ασυμβίβαστου και της συνακόλουθης αυτοδίκαιης έκπτωσης εξυπηρετεί λόγους δημοσίου συμφέροντος, προκειμένου να αποφευχθούν οι σχέσεις εξάρτησης κατά την ανάδειξη των σημαντικών οργάνων διοίκησης των φαρμακευτικών συλλόγων, νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου διφυούς χαρακτήρα με την προεκτεθείσα έννοια, καθώς και η σύγκρουση συμφερόντων που συνεπάγεται η σύμπτωση στο ίδιο πρόσωπο των σημαντικών αξιωμάτων διοίκησης φαρμακευτικού συλλόγου, δηλαδή του προέδρου, του αντιπροέδρου, του γραμματέα και του ταμία, με την ιδιότητα του μέλους του διοικητικού συμβουλίου συνεταιρισμού φαρμακοποιών, προκειμένου να διασφαλισθεί η εύρυθμη λειτουργία των φαρμακευτικών συλλόγων και η αποτελεσματική εκπλήρωση των σκοπών δημοσίου ενδιαφέροντος, που τους έχουν ανατεθεί. Περαιτέρω, προς εξυπηρέτηση των ως άνω σκοπών δημοσίου συμφέροντος, οι οποίοι τελούν σε συνάφεια με τον επίδικο περιορισμό, τηρείται η συνταγματική αρχή της αναλογικότητας και δεν θίγεται ο πυρήνας του περιοριζόμενου δικαιώματος, εφόσον ο εν λόγω περιορισμός θεσπίζεται στο αναγκαίο μέτρο, μη συνεπαγόμενος τον πλήρη αποκλεισμό από τη διοίκηση των φαρμακευτικών συλλόγων, δεδομένου ότι το επίδικο ασυμβίβαστο (α) καταλαμβάνει μόνον τις σημαντικές θέσεις διοίκησης του προέδρου, του αντιπροέδρου, του γραμματέα και του ταμία των φαρμακευτικών συλλόγων και όχι την ιδιότητα του μέλους του διοικητικού συμβουλίου αυτών, (β) αίρεται σε περίπτωση παραίτησης από την ασύμβατη ιδιότητα, (γ) εφαρμόζεται από την διενέργεια των πρώτων αρχαιρεσιών για την ανάδειξη νέου διοικητικού συμβουλίου συνεταιρισμού φαρμακοποιών μετά τη δημοσίευση του ν. 4816/2021 και, ως εκ τούτου, δεν παρίσταται προδήλως ακατάλληλο ή μη αναγκαίο μέτρο για την εξυπηρέτηση των δημοσίων αυτών σκοπών. Κατά συνέπεια, το επίδικο ασυμβίβαστο και η συνακόλουθη αυτοδίκαιη έκπτωση δεν αντίκεινται στις προαναφερθείσες συνταγματικές διατάξεις, ούτε στο άρθρο 11 της Ε.Σ.Δ.Α., ανεξαρτήτως του εάν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου σωματειακού χαρακτήρα, τα οποία δεν προέρχονται από ελευθέρως και αδεσμεύτως εκδηλωθείσα ιδιωτική βούληση, αλλά έχουν συσταθεί δυνάμει διατάξεων νόμου προς εκπλήρωση σκοπών δημοσίου συμφέροντος, με χρήση μέσων δημοσίας εξουσίας, όπως εν προκειμένω οι φαρμακευτικοί σύλλογοι, εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 23 παρ. 1 (πρβλ. ΣΕ 2260/1982 Ολομ.) και 12 παρ. 1 του Συντάγματος, σε συνδυασμό με το άρθρο 11 της Ε.Σ.Δ.Α.

13. Όλοι οι φαρμακοποιοί υπόκεινται, εξάλλου, στους γενικούς περιορισμούς που παγίως προβλέπονται από την φαρμακευτική νομοθεσία, ως εγγυήσεις ανεξαρτησίας για την άσκηση του φαρμακευτικού επαγγέλματος, καθώς και στους ειδικούς περιορισμούς που τίθενται με το άρθρο 2 (παρ. 2-5) του π.δ. 64/2018 (Α’ 124) για την εκμετάλλευση φαρμακείου, με σκοπό τον μετριασμό των κινδύνων αθέμιτης επιρροής των επιχειρηματικών συμφερόντων στη λειτουργία αυτών - μεταξύ των οποίων και οι σχετιζόμενοι με την δραστηριοποίηση στον τομέα της

	χονδρικής πώλησης φαρμάκων περιορισμοί της παρ. 5 περίπτ. γ' του ως άνω άρθρου (βλ. ΣτΕ 202/2020 Ολομ. σκ. 17, 203/2020 Ολομ. σκ. 16). Ενόψει των ανωτέρω, δεν προκύπτει, κατά την εν λόγω μειοψηφήσασα γνώμη, συγκεκριμένος σκοπός δημοσίου συμφέροντος, προς εξυπηρέτηση του οποίου θεσπίστηκε το επίδικο ασυμβίβαστο και, επομένως, ο προκαλούμενος από την εν λόγω ρύθμιση περιορισμός στην ελευθερία των μελών φαρμακευτικού συλλόγου να μετέχουν στην διοίκηση αυτού, εκλέγοντας και εκλεγόμενοι στα ως άνω σημαντικά αξιώματα, αντιβαίνει στο άρθρο 5 παρ. 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος. Περιορίζεται δε επίσης εμμέσως, με την εφαρμογή της επίδικης διάταξης, η προστατευόμενη από το άρθρο 12 παρ. 4 του Συντάγματος, σε συνδυασμό με το άρθρο 11 της Ε.Σ.Δ.Α., ελευθερία συμμετοχής των μελών των συνεταιρισμών φαρμακοποιών στη διοίκηση αυτών. Τούτο ισχύει, κατά μείζονα λόγο, στην περίπτωση των ήδη αναδειχθέντων, προ της δημοσίευσής του ν. 4812/2021, σε μία από τις ανωτέρω θέσεις διοίκησης φαρμακευτικού συλλόγου, οι οποίοι, προκειμένου να διατηρήσουν το αξίωμά τους μέχρι τέλους της τρέχουσας θητείας του οικείου διοικητικού συμβουλίου, σε συμφωνία προς την εκπεφρασμένη βούληση των ψηφοφόρων μελών του συλλόγου (πρβλ. ΣΕ 1189/2022 Ολομ. σκ. 7), είναι υποχρεωμένοι να απόσχουν από την άσκηση του δικαιώματος συμμετοχής αυτών στη διοίκηση του συνεταιρισμού, στον οποίο ανήκουν. Συνεπώς, κατά την εν λόγω άποψη, η εκδοθείσα βάσει της επίδικης διάταξης προσβαλλόμενη πράξη του Αντιπεριφερειάρχη Χανίων είναι ακυρωτέα.
3.	ΣτΕ 461/2023 = 13. Επειδή, η ελευθερία της σωματειακής οργάνωσης των πολιτών, απορρέουσα από τη διάταξη του άρθρου 12 του Συντάγματος που κατοχυρώνει το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι, περιλαμβάνει το δικαίωμα του καθενός να ιδρύει σωματείο, να μετέχει σε σωματείο της επιλογής του και να αποχωρεί ανεμπόδιστα από αυτό. Η ελευθερία, εξ άλλου, του πολίτη να μη μετέχει σε σωματείο απορρέει και από την γενική ελευθερία του ατόμου, την οποία κατοχυρώνει το Σύνταγμα στο άρθρο 5, και αποκλείει τον εξαναγκασμό του να προβεί στην ίδρυση σωματείου ή να συμμετάσχει σε υφιστάμενο. Εν όψει των συνταγματικών αυτών διατάξεων και της αρχής της ισότητας, δεν είναι επιτρεπτή η θέσπιση αδικαιολόγητων προνομίων υπέρ των μελών ορισμένων σωματείων και αντικινήτρων για την εγγραφή σε άλλα, παρεμφερών σκοπών ή για τη μη συμμετοχή σε οποιαδήποτε σωματειακού χαρακτήρα οργάνωση, καθώς και η θέσπιση, γενικότερα, ρυθμίσεων, με τις οποίες επηρεάζεται η άσκηση της ελευθερίας σωματειακής οργάνωσης και προκαλείται έμμεσος εξαναγκασμός συμμετοχής σε συγκεκριμένα ή ορισμένης κατηγορίας σωματεία (ΣτΕ 875/2013 Ολομ κ.ά.).

II. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ (2023-2025)

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

1. Βλαχόπουλος Σπ., Κοντιάδης Ξ., Τασόπουλος Γ., Σύνταγμα - Ερμηνεία κατ' άρθρο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2024, σελ. 222 επ.

III. ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ (2023-2025)

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

1. Παρατηρήσεις στην CC 184/2023 - Αντισυνταγματικότητα ορίου θητειών μελών οργάνων διοίκησης αθλητικής ομοσπονδίας - Ζιόνγκα Μ., ΤΝΠ QUALEX, ΑθληΔικ, 1/2025, σελ. - - ψηφιακό τεύχος
2. Περί αντισυνταγματικότητας της διάταξης του άρθρου 22 παρ. 7 Ν 2725/1999 (όπως τροποποιήθηκε) με την οποία τίθεται όριο ηλικίας για την εκλογή στο ΔΣ αθλητικής ομοσπονδίας - Δετσαρίδης Χρ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 10/2024, σελ. 881 - 887
3. Η αποχή των δικηγόρων ως λόγος αναβολής στην ποινική δίκη - Ερμηνευτική προσέγγιση, οριοθέτηση και εξουσίες του Δικαστηρίου - Βόμβας Α., ΤΝΠ QUALEX, ΠοινΔικ, 8-9/2024, σελ. 772 - 787
4. Δημοσιονομικός έλεγχος των συμβάσεων εκκλησιαστικών έργων και θρησκευτική αυτοδιοίκηση - Γιαννούλης Γρ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 8-9/2024, σελ. 757 - 766
5. Η λειτουργικότητα της ελευθερίας των συναθροίσεων: οι συναθροίσεις στην υπηρεσία της δημοκρατίας - Βουκελάτος Δ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 2/2024, σελ. 125 - 133
6. Τα Μητρώα συνδικαλιστικών οργανώσεων και εργοδοτών, ως μέτρο για τη διασφάλιση της συνδικαλιστικής ελευθερίας και της συλλογικής αυτονομίας - Παπαρρηγοπούλου Π., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 8-9/2023, σελ. 841 - 851
7. Το Γενικό Μητρώο Συνδικαλιστικών Οργανώσεων στο «ντιβάνι» του Συμβουλίου της Επικρατείας - Ληξουριώτης Ιωαν., ΤΝΠ QUALEX, ΔΕΕ, 6/2023, σελ. 705 - 716
8. Το νομικό καθεστώς των εκκλησιαστικών έργων - Υπό το πρίσμα του δικαιώματος της θρησκευτικής αυτοδιοίκησης και του κοινοτικού δικαίου - Γιαννούλης Γρ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 5/2023, σελ. 514 - 527

IV. ΛΟΙΠΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (2023-2025)

1. ΓνωμΝΣΚ 40/2023 - ΓνωμΝΣΚ 40/2023 Εποπτική Αρχή των Σωματείων και Ενώσεων Αναπήρων και Θυμάτων Πολέμου κατά τις διατάξεις του Ν. 281/1914 - Αρμοδιότητα διενέργειας οικονομικών ελέγχων και αρμοδιότητα διάταξης απαιτούμενων μέτρων αποκατάστασης στα Σωματεία Αναπήρων και Θυμάτων Εθνικής Αντίστασης και Αντιδικτατορικού Αγώνα

«20. Α. Στο άρθρο 12 του ισχύοντος Συντάγματος κατοχυρώνεται η ελευθερία της ένωσης, φορείς της οποίας, εκτός των φυσικών προσώπων, είναι τα σωματεία και οι ενώσεις είτε έχουν νομική προσωπικότητα είτε όχι. Στην ελευθερία της ένωσης περιλαμβάνεται, μεταξύ άλλων, η ελευθερία λειτουργίας και διοίκησης της ένωσης. Πρόκειται για την αυτοδιοίκηση της ένωσης, η οποία οριοθετείται από την ανάδειξη της διοίκησης αφενός και αφετέρου από την επιλογή των προτεραιοτήτων, των μέσων επίτευξης των καταστατικών σκοπών και της εν γένει δραστηριότητας της ένωσης. Συμβατή προς την ελευθερία της ένωσης είναι η εποπτεία της διοικητικής αρχής, την οποία αυτή ασκεί σύμφωνα με το νόμο και υπό δικαστικό έλεγχο. [...] Στις διατάξεις του άρθρου 32 του ν. 281/1914, ερμηνευόμενες σε αρμονία προς το άρθρο 12 του Συντάγματος, το οποίο διασφαλίζει την ατομική ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι και κατά την αληθή έννοια του οποίου στην ελευθερία ίδρυσης σωματείου περιλαμβάνεται και η ελευθερία διοίκησής του, προσδιορίζονται οι αρμοδιότητες που απονέμει ο νόμος στον οικείο Νομάρχη ως Εποπτική Αρχή και καθορίζονται, περιοριστικά, οι περιπτώσεις επέμβασης της Εποπτικής Αρχής στα της διοίκησης του σωματείου προς διασφάλιση της νόμιμης λειτουργίας του, και συγκεκριμένα οι περιπτώσεις κατά τις οποίες, α) βεβαιώνεται παράβαση του καταστατικού ή διαχειριστική ανωμαλία, την οποία το Διοικητικό Συμβούλιο (Δ.Σ.) του Συλλόγου δεν αποκαθιστά εντός της τασσόμενης προς τούτο προθεσμίας, β) βεβαιώνεται παράβαση δυνάμενη να επισύρει ποινική δίωξη κατά τις διατάξεις του νόμου περί σωματείων και γ) βεβαιώνεται σπουδαία διαχειριστική ανωμαλία ή χρηματική κατάχρηση δυνάμενη να επισύρει δίωξη κατά τις διατάξεις του ποινικού νόμου (ΟλΣτΕ 68, 1392/1959, 310, 1726, 2096/1961, 576/1964, 75/1965, ΣτΕ 1391/2021, 3710/2007, σκ. 5).»

2. Απόφ.ΑΕΠΠ / ΕΑΔΗΣΥ 16-17/2023 - Απόφ.ΕΑΔΗΣΥ 16, 17/2023 Διαγωνισμός παροχής υπηρεσιών φύλαξης - Έλλειψη εξουσίας της ΕΑΔΗΣΥ να τροποποιήσει την προσβαλλόμενη πράξη - Διαμόρφωση οικονομικών προσφορών - Μη νόμιμος υπολογισμός του κόστους αντικατάστασης εργαζομένων σε κανονική άδεια - Ασφάλιση επαγγελματικής ευθύνης - Άρση αυτοτέλειας νομικού προσώπου

«66. [...] Ειδικότερα, έχει κριθεί ότι η εταιρεία ως σύνολο έννομων σχέσεων και καταστάσεων, που διέπονται από ορισμένο πλέγμα κανόνων δικαίου με τη μορφή αυτοτελούς ενότητας, οφείλει να υπηρετεί κοινωνικό κυρίως σκοπό στο πλαίσιο και των συνταγματικών διατάξεων των άρθρων 5 παρ.1 και 12 παρ.1,3.»